

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ไร้แผ่นดิน:
กรณีศึกษา หมู่ที่สอง ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

**Problems and obstacles in solid waste management in offshore
area: A case study of Village No.2, Bang Chan Sub-district,**

Khlung District, Chanthaburi Province

ศรีสกุล โกมลโรจน์¹ & วีระยุทธ พรพจน์ธนาต²

Seesakun Komonroge¹ & Wirayut Phonphotthanamat²

Corresponding author: p.wirayut@gmail.com

Received: 20/4/67 Revised:16/5/67 Accepted: 18/5/67

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค และศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ไร้แผ่นดิน กรณีศึกษา หมู่ที่สอง ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ใช้แนวทางในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลเป็นประชากรในหมู่บ้านไร้แผ่นดินและองค์การบริหารส่วนตำบลบางชัน จำนวน 9 คน เครื่องมือวิจัยที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย

¹ บริษัทการบินไทยจำกัด (มหาชน)

² คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

¹ Thai Airways International Public Company Limited

² Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

ผลการศึกษาพบว่า (1) สาเหตุของปัญหาขยะมูลฝอยในหมู่บ้านไร่แผ่นดินประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ สาเหตุจากปัจจัยภายในชุมชน และสาเหตุจากปัจจัยภายนอกชุมชน นอกจากนี้ยังพบอุปสรรคในการจัดการขยะจากของภาครัฐอีกด้วยในเรื่องของงบประมาณ การขาดความรู้ในการจัดการขยะอย่างถูกต้อง รวมถึงราคาการรับซื้อขยะพลาสติกที่ค่อนข้างต่ำ ส่งผลให้ชาวบ้านขาดความกระตือรือร้นในการแยกขยะมูลฝอย (2) แนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในหมู่บ้านไร่แผ่นดินให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นพบว่า เกิดจากการรวมพลังเพื่อพัฒนาชุมชนเป็นสำคัญ และควรเพิ่มการให้ความรู้ในด้านการจัดการขยะตามลำดับขั้น เพื่อให้เกิดการคัดแยกขยะจากต้นทางจนถึงปลายทาง อีกทั้งควรเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนในการตรวจสอบและประเมินผลดำเนินการทำงาน และควรร่วมดำเนินการจัดการขยะตามแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมระหว่าง ภาครัฐ เอกชน และประชาชนเพื่อให้การจัดการขยะมูลฝอยในหมู่บ้านไร่แผ่นดินให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การจัดการ; ขยะมูลฝอย; หมู่บ้านไร่แผ่นดิน

Abstract

This research aims to study the problems and obstacles, as well as to study the guidelines to increase efficiency and solve the problems of municipal solid waste management in offshore area: a case study of village no.2, Bang Chan sub-district, Khlung district, Chantaburi province.

The study was qualitative research. Key informants are nine people who live in offshore village and Bang Chan Subdistrict Administrative Organization (SAO). This qualitative research collected data by semi-structure interviewing and document research.

The findings showed that (1) there were 2 factors of problems and obstacles which are causes from municipal solid waste management in offshore village which are inside and outside factors. Moreover, there were the obstacles which are the low budget, lacking of knowledge on proper solid waste management, and the low purchasing price of plastic waste caused the villagers lacked of enthusiasm to sort the wastes. (2) the results of the guidelines to solve the problems of municipal solid waste management in offshore village were the synergy for community development was important, and there should be educate in waste management hierarchy for starting to ending waste sorting. Furthermore, the government should give people an opportunity to participate in investigate and evaluate on municipal solid waste management. Lastly, the municipal solid waste management should be operated according to Community Based Solid Waste Management (CBSWM) guideline that was focus on collaboration of public, private and people to increase the efficiency of municipal solid waste management in offshore village.

Keywords: management; solid waste; offshore village

บทนำ

ในปัจจุบันมนุษย์กำลังเผชิญกับสถานการณ์โลกเดือด (Global boiling) (UN News, 2023) ซึ่งสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจากปัญหาขยะล้นโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของปริมาณขยะมูลฝอยชุมชน (Municipal Solid Waste: MSW) ทั่วโลก อันเกิดจากการขยายตัวของประชากร การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภค และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยพบว่า ทั่วโลกผลิตขยะมูลฝอยสูงกว่า 2.01 พันล้านตันต่อปี และคาดว่าจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นถึง 3.40 พันล้านตันต่อปี ภายในปี 2050 (Silpa Kaza และคณะ, 2018, หน้า 3) ประเด็นปัญหาขยะมูลฝอยชุมชน ถือเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญ ประเด็นหนึ่งที่ทั่วโลกควรตระหนักถึงวิธีการป้องกันและจัดการเพื่อลดต้นเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์โลกเดือด ด้วยสถานการณ์ดังกล่าวนี้ สหประชาชาติจึงมีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goal (SDGs) เป็นจุดมุ่งหมายสากลที่ต้องการให้ทุกประเทศทั่วโลก รวมถึงทุกภาคส่วนของสังคมดำเนินการร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างทันที่ (ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2016) เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติในด้านการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอื่น ๆ ประเทศไทยจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นแนวทางการพัฒนาเพื่อให้หน่วยงานของรัฐทุกภาคส่วนปฏิบัติตาม โดยมี 3 ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่ (1) สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว (2) พัฒนาพื้นที่เมือง ชนบท เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ มุ่งเน้นความเป็น

เมืองที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง และ (3) ยกระดับกระบวนการทัศน์เพื่อกำหนดอนาคต ประเทศ (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีที่วางไว้ จึงได้มีการกำหนดแผนแม่บทภายใต้แผนยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาประเทศไทยให้ก้าวหน้าอย่างยั่งยืน โดยได้กำหนดแผนงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะไว้ในประเด็นที่ 18 การเติบโตอย่างยั่งยืน ใน 3 แผนย่อย ประกอบด้วย (1) แผนย่อยการสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว (2) แผนย่อยการสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจภาคทะเล และ (3) แผนย่อยการจัดการมลพิษที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสารเคมีในภาคเกษตรทั้งระบบ ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังกำหนดให้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศระยะปานกลาง เพื่อกำหนดทิศทาง การพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปีที่มีความเชื่อมโยงของหมุดหมายกับเป้าหมายหลักของแผนยุทธศาสตร์ชาติ โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบันคือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งมีประเด็นที่สำคัญในมิติความยั่งยืนของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในหมุดหมายที่ 10 ไทยมีเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ

เกี่ยวข้องกับด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์ที่ 3 และกลยุทธ์ที่ 5 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565, หน้า 109-112)

เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 แผนแม่บทภายใต้แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ประเทศไทยได้จัดทำแผนแม่บทด้านการจัดการขยะเพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาขยะที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ความเดือดร้อนและสุขภาพอนามัยของประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงสภาพปัญหาและบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จัดทำขึ้นโดยกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยแผนแม่บทฉบับปัจจุบันคือ แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2565-2570) เพื่อต้องการยกระดับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยให้ดีขึ้นกว่าเดิมภายใต้กรอบแนวคิดการจัดลำดับความสำคัญของการจัดการขยะรูปแบบใหม่ (The Waste Management Hierarchy) และการบริหารจัดการขยะตามวัฏจักรชีวิตผลิตภัณฑ์ (Life Cycle Management Approach) และหลักการจัดการแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) หลักการ 3R (Reduce, Reuse, Recycle) หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (PPP: Polluter Pays Principles) และการมีส่วนร่วมของภาครัฐและภาคเอกชนในการจัดการขยะ (Public Private Partnership) (กรมควบคุมมลพิษ, 2565, หน้า 5-1 – 5-4)

สถานการณ์ขยะมูลฝอยในประเทศไทยปัจจุบันมีทิศทางการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากรายงานสถานการณ์สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย พ.ศ. 2565 พบว่ามีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้น 25.70 ล้านตัน หรือ 70,411 ตัน/วัน กระจายตัวตามภูมิภาคต่าง ๆ มีอัตราการเกิดขยะมูลฝอย เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎรปี พ.ศ. 2565 ของกรมการปกครอง เฉลี่ยเท่ากับ 1.07 กิโลกรัม/คน/วัน และพบว่ามีปริมาณเพิ่มขึ้นจากปี 2564 ที่มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น 24.98 ล้านตัน ซึ่งขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นถูกจัดเก็บโดยรถบรรทุกเก็บขนขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือเอกชนซึ่งได้รับอนุญาตหรือรับมอบหมายจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้บริการเก็บขนแทนเพื่อไปยังสถานที่คัดแยกขยะมูลฝอยหรือสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย โดยในปริมาณขยะที่ถูกเก็บขน มีขยะที่ถูกส่งกำจัดอย่างถูกต้องคิดเป็นเพียงร้อยละ 38 ของปริมาณขยะที่ถูกจำกัด (ส่วนขยะมูลฝอยชุมชน กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ, 2566, หน้า 5-6) ขณะที่ขยะอีกจำนวนมากที่ถูกนำไปกำจัดอย่างไม่ถูกต้องด้วยการเทกอง เผากลางแจ้ง และเผาด้วยเตาเผาขนาดเล็ก

จากสถานการณ์ขยะมูลฝอยและการดำเนินการจัดการในข้างต้น จะเห็นได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน เพราะเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด อย่างไรก็ตาม พบว่ามีบางพื้นที่ของประเทศไทยไม่ได้รับการจัดการขยะจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอันเนื่องมาจากสาเหตุความยากลำบากในการเข้าถึงพื้นที่ (ส่วนขยะมูลฝอยชุมชน กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ, 2566,

หน้า 5) ซึ่งถือเป็นความท้าทายของทุกภาคส่วนในการร่วมกันแก้ไขปัญหาการจัดการขยะในพื้นที่เหล่านี้

หมู่บ้านไร่แผ่นดิน เป็นชื่อเรียกของหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บริเวณปากแม่น้ำเวฬุ ตำบลบางชัน อำเภอลดง จังหวัดจันทบุรี โดยปรากฏการตั้งถิ่นฐานในยุคแรกเริ่มตั้งแต่ปีพ.ศ. 2410 โดยการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีน ในปัจจุบัน ประกอบไปด้วย 6 หมู่ มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 138 ตารางกิโลเมตร หรือ 40,305 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่เกษตร 19,050 ไร่ พื้นที่ว่างเปล่าและป่าไม้ชายเลน 21,255 ไร่ มีจำนวนประชากรโดยประมาณ 3,360 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลบางชัน, 2564) โดยหมู่ที่ 1-5 นั้น มีสภาพที่ตั้งอยู่ในเขตลุ่มน้ำ และไม่ได้เชื่อมต่อกับแผ่นดิน การเข้าถึงชุมชนต้องใช้การติดต่อทางเรือเท่านั้น ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ชุมชนกลางทะเลหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ตำบลบางชัน ถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้นเนื่องจากยังคงรักษาระบบนิเวศทางธรรมชาติไว้ได้อย่างดีเยี่ยม กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชุมชนที่นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวโดยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ด้วยจำนวนนักท่องเที่ยวและธุรกิจโฮมสเตย์ที่เพิ่มขึ้นนี้ จึงส่งผลให้เศรษฐกิจในชุมชนและสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) การเติบโตทางเศรษฐกิจนี้ ส่งผลตามมาด้วยปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพของพื้นที่ จากหมู่บ้านชาวประมงเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก เดินทางเข้าไปพัก และเที่ยวชมในหมู่บ้าน ส่งผลให้ปริมาณขยะในชุมชนเพิ่มจำนวนมากขึ้น และด้วยบริบทของพื้นที่หมู่บ้าน ที่เส้นทางคมนาคมระหว่างชุมชนกับแผ่นดินยังเป็นไปด้วยความลำบาก ไร้การเชื่อมต่อด้วยถนน มีเพียงสะพาน

ปูนเชื่อมบางหมู่บ้านด้วยกันเท่านั้น ทำให้เกิดปัญหาในการเข้าถึงบริการของภาครัฐ โดยเฉพาะด้านการเข้าจัดเก็บขยะที่เพิ่มขึ้นในชุมชนที่ดำเนินการได้อย่างมีข้อจำกัด

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย รวมทั้ง เพื่อแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะ ในพื้นที่ไร้แผ่นดินกรณีศึกษา หมู่ที่สอง ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ให้เป็นไปในทิศทางที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

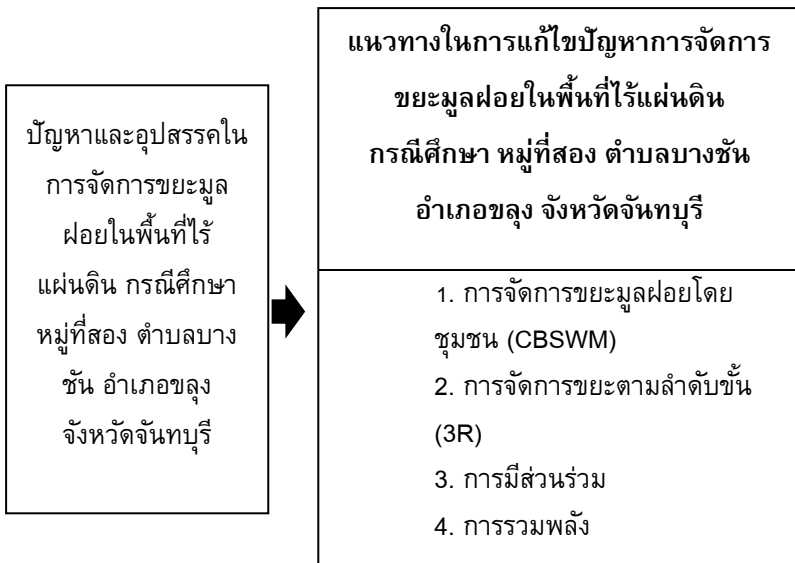
1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ไร้แผ่นดินกรณีศึกษา หมู่ที่สอง ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหามูลฝอยในพื้นที่ไร้แผ่นดินกรณีศึกษา หมู่ที่สอง ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ให้เป็นไปในทิศทางที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเวลา: ข้อมูลการจัดการขยะมูลฝอยของหมู่บ้านไร้แผ่นดิน ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2560 ถึงปัจจุบัน
2. ขอบเขตด้านพื้นที่: เก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ของหมู่บ้านไร้แผ่นดิน หมู่ที่ 2 ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี และเก็บข้อมูลการจัดการขยะของ อบต. บางชัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ไร้แผ่นดิน กรณีศึกษา หมู่ที่สอง ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก จัหวัดจันทบุรี ผู้ศึกษาได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สรุปแนวคิดและทฤษฎี จากนั้นทำการศึกษา และรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยทั้งในพื้นที่และจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์ หาข้อสรุปให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถนำเสนอผ่านกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ไร้แผ่นดิน กรณีศึกษา หมู่ที่ 2 ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เป็นการวิจัยในรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้การศึกษาลักษณะภาคสนาม (Field study) ที่อาศัยการศึกษาประเภทกรณีศึกษาเดี่ยว (Single case study) รวมถึง การศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสาร (Documentary study) เนื่องจากเป็นวิธีการศึกษาที่แสวงหาความรู้หรือความจริงเชิงประจักษ์ ที่มีขอบเขตเฉพาะเจาะจง ช่วงเวลานั้น ๆ ซึ่งมีลักษณะตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถ กำหนดขอบเขตของการวิจัยได้อย่างชัดเจน

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการวิจัยนี้ ผู้ศึกษากำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) คือ ประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ หมู่ที่ 2 ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์แบบเจาะจง (Purposive sampling) จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 4 กลุ่ม รวม 9 คน ประกอบด้วย (1) เจ้าหน้าที่ภาครัฐ 2 คน ได้แก่ หัวหน้าสำนักปลัด อบต. บางชัน. อ.ขลุง จ.จันทบุรี และ พนักงานรับจ้างเก็บขยะ (2) ผู้นำชุมชน 1 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 ต. บางชัน อ.ขลุง จ.จันทบุรี (3) ผู้ประกอบการธุรกิจโฮมสเตย์ 1 คน ได้แก่ ผู้จัดการทั่วไป มุมทะเลจันทโฮมสเตย์ และ (4) ชาวบ้านในพื้นที่หมู่บ้านไร้แผ่นดิน หมู่ที่ 2 ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรีจำนวน 5 ท่าน โดยเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ก่อนปี พ.ศ. 2560

ตารางที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล สำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	จำนวน (คน)
	ตำแหน่ง	
เจ้าหน้าที่ภาครัฐ	หัวหน้าสำนักปลัด อบต. บางชัน. อ.ชลุง จ. จันทบุรี	1
	พนักงานรับจ้างเก็บขยะ	1
ผู้นำชุมชน	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 ต.บางชัน อ.ชลุง จ.จันทบุรี	1
ผู้ประกอบการ ธุรกิจโฮมสเตย์	ผู้จัดการทั่วไป มุมทะเลจันทโฮมสเตย์	1
ชาวบ้านในพื้นที่	ชาวบ้านในพื้นที่หมู่บ้านไร่แผ่นดินหมู่ที่ 2 ตำบลบางชัน อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี ที่ อาศัยอยู่ในพื้นที่ก่อนปี พ.ศ. 2560	5
รวม		9

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) และทุติยภูมิ (Secondary data) ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้หลักการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured interview) โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ข้อมูลผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ศึกษาด้วยตนเองผ่านการถามตอบโดยตรงแบบเผชิญหน้า (Face-to-face interview) ด้วยแนวคำถามอย่างกว้างๆ ที่ออกแบบไว้ล่วงหน้า โดยคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์นั้น สามารถปรับเปลี่ยน เพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ในเวลานั้น

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary research) ผ่านบทความวิชาการ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยมากที่สุด

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ผ่านการถามตอบโดยตรงแบบเผชิญหน้า (Face-to-face interview) และมีการบันทึกเสียง จดบันทึก และการถ่ายภาพ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีการขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนทุกครั้ง

การตรวจสอบข้อมูล

งานวิจัยนี้ มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้ ดังนี้

1. ด้านข้อมูล (Data triangulation) เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากแต่ละกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อตรวจสอบความแน่นอนของข้อมูลในเรื่องเดียวกัน

2. ด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กับข้อมูลที่รวบรวมผ่านบทความวิชาการ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อนำมาพิจารณาความสอดคล้องของข้อมูลที่รวบรวมได้จากหลายแหล่ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมในรูปแบบพรรณนา โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ถอดบทสัมภาษณ์และสรุปประเด็นสำคัญ
2. ศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมผ่านผ่านบทความวิชาการ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เว็บไซต์ต่าง ๆ เรียบเรียงข้อมูล วิเคราะห์ และสรุปประเด็นสำคัญในเชิงพรรณนา (Descriptive analysis)
3. ผู้ศึกษาเรียบเรียงข้อมูลและสรุปประเด็นสำคัญทั้งหมด

ผลการศึกษา

1. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ไร่แผ่นดิน กรณีศึกษา หมู่ที่สอง ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยในปัจจุบันของหมู่บ้านไร้แผ่นดิน หมู่ที่สอง ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี พบปัญหาและอุปสรรคดังนี้

1.1 ปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ไร้แผ่นดิน กรณีศึกษา หมู่ที่สอง ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ชุมชนกลางทะเลหมู่บ้านไร้แผ่นดินบางชัน เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้น เนื่องจากยังคงรักษาระบบนิเวศทางธรรมชาติไว้ได้อย่างดีเยี่ยม กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชุมชนที่นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก คนในชุมชนเริ่มหันมาประกอบอาชีพเปิดกิจการธุรกิจโฮมสเตย์ โดยมีการเริ่มดำเนินกิจการขึ้นที่หมู่บ้านไร้แผ่นดินครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2557 โดยกลุ่มชาวบ้านในชุมชน ที่ต้องการพัฒนาพื้นที่และสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่น ในช่วงแรกมีโฮมสเตย์ในหมู่บ้านไร้แผ่นดินเพียงไม่กี่แห่ง และส่วนใหญ่เป็นที่พักแบบเรียบง่าย ให้บริการอาหารทะเลสด ๆ และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น ล่องแพชมป่าชายเลน ชมวิถีชาวประมงพื้นบ้าน ชมเหยี่ยวแดง ต่อมา ธุรกิจโฮมสเตย์ในหมู่บ้านไร้แผ่นดินเริ่มได้รับความนิยม ส่งผลให้มีผู้ประกอบการโฮมสเตย์เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยจากคำบอกเล่าของผู้ใหญ่บ้าน พบว่าในปัจจุบันมีโฮมสเตย์มากถึง 17 หลังด้วยกัน การเพิ่มขึ้นของโฮมสเตย์นี้ส่งผลให้เกิดขยะจากการเข้าพักของนักท่องเที่ยวสูงขึ้นเป็นเงาตามตัว ส่งผลให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในพื้นที่

บริเวณหมู่บ้านไร่แผ่นดิน คือ ปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้นอย่างมากในปัจจุบัน

ปัญหาการจัดการขยะที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านไร่แผ่นดิน สามารถแบ่งได้เป็น 2 สาเหตุสำคัญดังนี้

1.1.1 สาเหตุจากปัจจัยภายในชุมชน

1) ด้วยลักษณะการปลูกสร้างบ้านเรือนบนเลนที่ล้อมรอบไปด้วยน้ำ ทำให้การจัดการขยะเป็นไปแบบไม่มีการจัดการที่เป็นระบบ ประกอบกับในอดีตชาวบ้านยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม ผลกระทบของมลพิษต่อชุมชนและการดำเนินชีวิต จึงทำให้มีการทิ้งขยะ หรือโยนขยะลงทะเล บ้านบางหลังมีการเจาะช่องไว้ในบ้านเพื่อหย่อนขยะทิ้งลงในทะเล

2) ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพหลัก ในการนำเรือเล็กออกไปหาปลาก็มีการทิ้งขยะที่ติดตัวไปด้วยลงทะเลหมด ซึ่งขยะที่ถูกนำไปทิ้งส่วนใหญ่จะเป็นพวกขวดน้ำ ถุงพลาสติก และนอกจากนี้ ขยะจำพวกขวดน้ำที่ลอยอยู่ในทะเลส่วนหนึ่งอาจจะมาจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเลี้ยงหอยแมลงภู่และหอยนางรมโดยการใช้ขวดเป็นแหล่งเพาะเลี้ยง เมื่อขวดเหล่านั้นหมดอายุการใช้งาน อาจหลุดลอยอยู่ในน้ำทะเล โดย ชาวบ้านในพื้นที่ กล่าวว่า “ขยะที่เป็นขวดพลาสติก มันก็ดีที่มีการรีไซเคิลเอามาเลี้ยงหอย แต่ก็ยังเป็นปัญหาอยู่ เพราะขวดพวกนี้บางทีมันก็หลุดลอยไปในทะเล” (ชาวบ้านในพื้นที่หมู่บ้านไร่แผ่นดิน คนที่ 1, สัมภาษณ์, 06 พฤศจิกายน 2566) ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ จึงทำให้เกิดขยะสะสมในทะเลเป็นจำนวนมาก เมื่อถึงฤดูน้ำหลากน้ำจะท่วมไปยังป่า และนำขยะออกมารวมยังจุดน้ำวนบริเวณหน้าวัดบางชัน

3) ภายหลังจากการเกิดโสมสเตย์ พบว่า มีปัญหาการเพิ่มขึ้นของขยะเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเทศกาลหรือวันหยุดสำคัญต่าง ๆ จึงทำให้ปัญหานี้ไม่ได้รับการแก้ไขจากภาครัฐ โดย อบต.บางชัน ยังคงเข้าจัดเก็บขยะในโสมสเตย์สัปดาห์ละ 1 ครั้งเช่นเดียวกับการจัดเก็บขยะในครัวเรือน ทำให้เมื่อมีขยะล้น โสมสเตย์จะต้องดำเนินการแก้ไขปัญหานี้ด้วยตนเอง โดยพบว่า บางโสมสเตย์มีการว่าจ้างให้คนในชุมชนจัดเก็บขยะของโสมสเตย์ไปทิ้งทุกวัน โดยต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายตรงส่วนนี้ด้วยตัวโสมสเตย์เอง โดยมีค่าจ้างที่ต้องจ่ายเพิ่มตกเดือนละ 4,000 บาท โดยขั้นตอนการจัดเก็บขยะของผู้ที่ถูกว่าจ้างนี้จะทำในลักษณะเดียวกันกับการจัดเก็บของ อบต.บางชัน และมีการรวมเพื่อนำไปทิ้งยังจุดรวมขยะจุดเดียวกัน โดยชาวบ้านในพื้นที่ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “จะเข้าไปเก็บขยะทุกวันทีโสม โดยเลือกช่วงที่นักท่องเที่ยวเค้าออกไปทำกิจกรรมไปดูเหยี่ยว ช่วงที่คนน้อย ๆ เราก็จะรีบเข้าไปเก็บ เก็บรวมทั้งหมด 4 โสม เทียวเดียวกันไหว รวมได้หมด” (ชาวบ้านในพื้นที่หมู่บ้านไร่แผ่นดิน คนที่ 2, สัมภาษณ์, 07 พฤศจิกายน 2566)

4) ชาวบ้านไม่มีการคัดแยกขยะก่อนการทิ้ง โดยครัวเรือนส่วนใหญ่ในพื้นที่ใส่ขยะรวมกันไว้ในถุงดำโดยไม่มีการแยก บางครัวเรือนที่แยก จะแยกเฉพาะที่เป็นขวดพลาสติกและขวดแก้วออกมาเท่านั้น ตามที่พนักงานรับจ้างเก็บขยะในชุมชนกล่าวว่า “ตามบ้านยังไม่มีการเอ่ยว่าอยากแยกขยะเลย ใส่รวมกันหมด” (พนักงานรับจ้างเก็บขยะในชุมชน, สัมภาษณ์, 07 พฤศจิกายน 2566) นอกจากนี้จากกล่าวได้ว่า ในบางครั้งที่แยกขยะ ชาวบ้านพบว่า การเข้าจัดเก็บของเจ้าหน้าที่มักจะจัดเก็บขยะไปไม่หมด เห็นได้ชัดเจนในเขตของบ้านแหลมหญ้าอันเป็นพื้นที่ของหมู่ที่ 2 มีพื้นที่ของหมู่บ้านอยู่ถัดจากบ้านโรงไม้ มีการ

ดำเนินการจัดการกับขยะโดยเจ้าหน้าที่ของ อบต. คนละชุดกัน โดยลักษณะการเข้าจัดเก็บ เจ้าหน้าที่จะเก็บเฉพาะขยะทั่วไปที่ถูกใส่รวมไว้ในถังสีน้ำเงิน ขวดแก้วที่ถูกแยกไว้ จะไม่ได้รับการจัดเก็บ เมื่อถูกปฏิบัติเช่นนี้นานวันเข้า ชาวบ้านจึงมีพฤติกรรมไม่แยกขยะ เพราะต้องการให้เจ้าหน้าที่จัดเก็บขยะในครัวเรือนของตนทั้งหมด

5) ปัญหาของพื้นที่ในการพักขยะและพาหนะขนส่งในการขนขยะไปยังจุดจัดเก็บขยะบนบก จากการสัมภาษณ์และสำรวจพื้นที่ ผู้ศึกษาพบว่า การจัดการขยะจะเป็นไปในลักษณะของการนำเรือไปเก็บขยะจากครัวเรือนและโฮมสเตย์ที่ละหลัง ซึ่งในบางช่วงหากขยะมีจำนวนมาก จะไม่สามารถจัดเก็บได้หมดภายในครั้งเดียว อีกทั้งเมื่อขยะมีปริมาณมากอาจมีขยะตกหล่นในระหว่างการขนส่ง และเมื่อมาถึงยังจุดรวมขยะเพื่อรอการจัดเก็บจาก อบต.บางชั้น พบว่าหากในบางช่วงขยะมีปริมาณมาก หรือรถไม่สามารถจัดเก็บขยะออกไปได้ เมื่อขยะไม่ได้รับการระบายออก และยังคงรับขยะเข้าใหม่อย่างต่อเนื่อง ทำให้ขยะที่ถูกพักไว้ตกหล่นลงสู่ทะเล

นอกจากนี้ ยังพบว่า บริเวณจุดรวมขยะ เป็นเพียงแค່พื้นที่ที่ถูกยกขึ้นสูงจากระดับน้ำ เชื่อมต่อกับทางดินลูกรังที่เป็นหัวคันนา ไม่มีคอกกั้นขยะ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ขยะตกหล่นสู่น้ำทะเลได้ง่าย และทำให้สุนัขในพื้นที่เข้ามาคุ้ยเขี่ยขยะเหล่านี้ ทำให้เกิดความสกปรกเพิ่มขึ้น โดยพนักงานรับจ้างเก็บขยะในชุมชนได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “ขยะของเราพอเก็บมารวมแล้วมันเยอะมาก ไม่ไหว พอเอาไปไว้ ๆ กันแล้วมันก็ล้น ก็ล้มลงมา ลงน้ำ แล้วเดี๋ยวมันก็ลอยเกลื่อนอีก” (พนักงานรับจ้างเก็บขยะในชุมชน, สัมภาษณ์, 07 พฤศจิกายน 2566)

1.1.2 สาเหตุจากปัจจัยภายนอกชุมชน

1) จากการขยายตัวของการท่องเที่ยว และการเริ่มเปิดประเทศ ทำให้การท่องเที่ยวเริ่มมีความคึกคัก หมู่บ้านไร่แผ่นดินที่บางชันเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เนื่องจากความสะดวกในการเดินทางโดยใช้เวลาเพียงไม่กี่ชั่วโมงจากกรุงเทพฯ มีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีอาหารทะเลสด ๆ ไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว ซึ่งการเข้ามาพื้นที่ของนักท่องเที่ยวทำให้เกิดการนำขยะเข้ามาในพื้นที่เพิ่มขึ้น เช่น การนำขวดน้ำพลาสติก หรือขนมห่อจากภายนอกพื้นที่เข้ามาบริโภคภายในพื้นที่ และนอกจากนี้การเข้ามาจับจ่ายใช้สอยหรือมีการบริโภคในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ก็เป็นเหตุที่ทำให้มีการสร้างขยะในปริมาณที่มากขึ้นเช่นกัน โดยผู้ประกอบการธุรกิจโฮมสเตย์ได้ให้กล่าวถึงปริมาณนักท่องเที่ยวต่อเดือนว่า “ลูกค้าเราก็เยอะนะ เดือนหนึ่งบางที่เป็นพันก็มี แต่เฉลี่ยก็เดือนละ 500 คนได้” (ผู้ประกอบการธุรกิจโฮมสเตย์, สัมภาษณ์, 07 พฤศจิกายน 2566)

2) ในบางครั้งอาจมีความล่าช้าในการเข้ามาจัดเก็บขยะของหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ อบต.บางชัน โดยขยะจากหมู่ที่ 2 บ้านโรงไม้ จะถูกขนส่งผ่านเรือนำไปไว้ที่บริเวณจุดรับขยะในพื้นที่ของหมู่ที่ 5 (บริเวณรอยต่อกับหมู่ที่ 2) ซึ่งเป็นหมู่ที่มีสะพานคอนกรีต และติดกับหัวคันนา มีทางดินที่รถขยะของ อบต.บางชัน สามารถขับเข้าไปยังจุดรับขยะได้ โดยรถขยะจะเข้ามาจัดเก็บสัปดาห์ละครั้ง แต่จะมีความคลาดเคลื่อนในการจัดเก็บล่าช้าในบางกรณี เช่น น้ำทะเลขึ้นสูง (น้ำโต) รถไม่สามารถเข้าไปจัดเก็บได้ โดยระยะเวลาของการเกิดน้ำโต จะอยู่ที่ 5-7 วัน ชาวบ้านในพื้นที่ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “เวลาน้ำโต มันท่วมถนนเลย ชุดที่แล้ว

รถขยะก็ไปตกที่นาเค้า กว่าจะเอาขึ้นได้” (ชาวบ้านในพื้นที่หมู่บ้านไร่แผ่นดิน คนที่ 3, สัมภาษณ์, 06 พฤศจิกายน 2566)

3) ขยะทะเลที่ลอยมาตามกระแสน้ำ ทำให้ลอยมาสะสมรวมกันที่ชายฝั่ง ในช่วงฤดูแล้งน้ำน้อย ขยะจะเข้าไปติดอยู่ยังบริเวณชายป่าชายเลน เนื่องจากในพื้นที่หมู่ที่ 2 นี้ยังไม่ได้รับการอนุมัติให้วางทุ่นดักขยะริมฝั่ง และขยะเป็นจำนวนมากจะเข้าไปกองอยู่บริเวณมุมพื้นที่อับของคร่าวเรือน เมื่อถึงเวลาน้ำโต ช่วงปลายปี - ต้นปี ขยะเหล่านี้จะลอยออกมาเป็นจำนวนมาก ดังที่ผู้ใหญ่บ้านให้สัมภาษณ์ว่า “ขยะจะลอยไปลอยมา โดยขยะจะเข้ามากองยังหมู่บ้านในช่วงฤดูแล้ง ก็คือ มีนา เมษา พฤษภาคม มิถุนา กรกฎาคม สิงหาคม ตุลาคม พอมาพฤศจิกายน ปุ๋ยเปีย น้ำจะโตเต็มตลิ่ง ถึงเวลานั้น ขยะทุกส่วนที่อยู่แม้กระทั่งในป่า มันจะลอยออกมา อย่างที่เห็นวันนี้เลย ” (ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2, สัมภาษณ์, 06 พฤศจิกายน 2566)

และคำสัมภาษณ์จาก ชาวบ้านในพื้นที่ว่า “มันมาตามคลื่นตามลม ถ้าลมจัด ๆ ขยะเค้าจะเข้าไปแะป่าแล้ว แล้วพอลมดี ๆ เค้าก็จะออกมาโชว์ตัวเต็มน้ำไปหมด” (ชาวบ้านในพื้นที่หมู่บ้านไร่แผ่นดิน คนที่ 3, สัมภาษณ์, 06 พฤศจิกายน 2566)

1.2 อุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ไร่แผ่นดิน กรณีศึกษา หมู่ที่สอง ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

จากการสัมภาษณ์ สํารวจ และค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่บริเวณหมู่ที่ 2 ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี พบว่า มีอุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในปัจจุบัน ดังนี้

1) งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลบางชันในการจัดการขยะค่อนข้างน้อย เนื่องจากในการจัดเก็บขยะในพื้นที่ มีค่าธรรมเนียมรายเดือนเพียงเดือนละ 40 บาท และ 200 บาทสำหรับสถานประกอบการธุรกิจโฮมสเตย์เท่านั้น และอบต.บางชัน มีงบประมาณจัดสรรรายปี เป็นค่าจัดซื้อถังรองรับขยะมูลฝอย และถุงดำสำหรับรองรับและคัดแยกขยะ 200,000 บาท และสำหรับค่าจ้างเหมาบุคลากรภายนอกตามโครงการจ้างเหมาบริการจัดเก็บขยะมูลฝอยพร้อมกำจัดค่ากำจัดขยะสิ่งปฏิกูล 900,000 บาท ซึ่งงบประมาณส่วนนี้ อบต.บางชัน ใช้จ่ายครอบคลุมพื้นที่ 6 หมู่ด้วยกัน (องค์การบริหารส่วนตำบลบางชัน, 2566, หน้า 28) แต่ค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะของ อบต. พบว่าสูงถึงเดือนละ 73,000 บาท

2) ชาวบ้านในชุมชนยังขาดความรู้ในการจัดการแยกขยะก่อนทิ้ง ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน คนในชุมชนจะไม่มีภารกิจขยะลงแหล่งน้ำแล้วก็ตาม (ทิ้งเพียงขยะจากเศษอาหาร ผักหรือผลไม้ที่ย่อยสลาย และเป็นแหล่งอาหารสัตว์น้ำได้) แต่การทิ้งขยะในครัวเรือน ยังเป็นไปในลักษณะการทิ้งรวมในถุงดำเพียงใบเดียวเท่านั้น ตามที่พนักงานรับจ้างเก็บขยะในชุมชนของอบต.บางชัน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “เค้าก็รวมทั้งหมดใส่ถังไว้รอ ไม่ได้แยกให้ แต่บางบ้านก็มีแยกไว้ให้เหมือนกัน” (พนักงานรับจ้างเก็บขยะในชุมชน, สัมภาษณ์, 07 พฤศจิกายน 2566) โดยครัวเรือนที่มีการแยกขยะนั้น พบว่า แต่ละหลังมีจิตสำนึกในการแยกขยะด้วยตนเอง จากการทำต่อๆ กัน ชุมชนไม่ได้รับการอบรมถึงหลักวิธีการแยกขยะอย่างถูกวิธีจากภาครัฐหรือเอกชน ตามที่ ชาวบ้านในพื้นที่กล่าวว่า “ไม่ได้มีใครเข้ามาสอนหรือ ลูกชายเค้าบอกว่าพ่อ เอาขวดจิ้งจก ทั้งไว้ข้างเดียวเกิดเราจะใช้เราก็กเอาไว้ต่างหาก ทำตาม ๆ กัน ข้างนอกชุดที่เค้าเก็บ เค้าก็แยกอย่างเงี๊ยะ” (ชาวบ้านในพื้นที่หมู่บ้านไร่แผ่นดิน คนที่ 3, สัมภาษณ์, 06 พฤศจิกายน 2566)

3) เมื่อชุมชนอันถือเป็นต้นทางของขยะไม่มีการจัดการขยะอย่างถูกวิธี ทำให้ยากต่อการจัดการขยะที่ปลายทาง คือ สถานที่กำจัดขยะ อีกทั้งกระบวนการจัดการขยะของพื้นที่หมู่บ้านไร่แผ่นดินนี้ เมื่อขนถ่ายขยะไปยังจุดรับขยะแล้ว รถของอบต.บางชัน จะรับขยะส่งต่อไปยังสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยเทศบาลเมืองจันทบุรี โดยมีผู้ดำเนินการเป็นบริษัทเอกชน คือ โซคซัยเอ็นไวรอนเมนทอล จำกัด ตั้งอยู่ที่บ้านทุ่งดินเหนียว หมู่สอง ถนนจันทบุรี ตำบลมะขามอำเภอมะขาม โดยพบว่า สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแห่งนี้ เป็นสถานที่กำจัดขยะที่ดำเนินการไม่ถูกต้อง มีระบบการจัดการขยะมูลฝอยแบบเทกอง (Open Dump) และฝังกลบ โดยพื้นที่ในการฝังกลบใช้งานแล้วร้อยละ 93.88 และสามารถใช้ปริมาตรบ่อฝังกลบได้อีก 1 ปี คิดเป็นปริมาณขยะมูลฝอย 91,250 ตัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2566) และจากข้อมูลที่คุณศึกษาได้รับรวบรวมจากเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า ปริมาณขยะที่ อบต.บางชัน ส่งไปกำจัดยังสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแห่งนี้ มีปริมาณขยะมูลฝอยเฉลี่ยอยู่ที่ 1.01 ตัน /วัน โดยมีค่าธรรมเนียมเรียกเก็บในการกำจัดขยะมูลฝอยอยู่ที่ ตันละ 380 บาท (กรมควบคุมมลพิษ, 2566)

4) พาหนะในการขนส่งขยะไปยังจุดจัดเก็บ ปัจจุบันยังมีขนาดของเรือเล็ก บรรจุกขยะได้เพียง 2 ตัน ทำให้ไม่เพียงพอต่อการขนขยะในแต่ละอาทิตย์ ทำให้ต้องมีการเพิ่มเที่ยวในการขนส่ง

5) ราคาซื้อขายขยะพลาสติกที่ลดต่ำลง ทำให้ไม่คุ้มกับการขนส่งขยะที่คัดแยกไว้เพื่อนำไปขาย แม้ว่าบางครัวเรือนจะมีการแยกเฉพาะขยะรีไซเคิล เช่น ขวดแก้ว ขวดพลาสติก ขยะจำพวกกระดาษ ออกมาใส่ถุงไว้ แต่ก็ไม่ได้มีการนำไปขายต่อ และเมื่อขยะถูกจัดเก็บส่งต่อไปยังรถขนขยะ อบต.บางชันก็ไม่ได้มีการแยกขยะเพื่อขายเช่นกัน โดยขยะทั้งหมดจะถูกส่งต่อไปยังสถานที่กำจัดขยะ

มูลฝอยเพื่อฝังกลบ โดยผู้ใหญ่บ้านให้สัมภาษณ์ถึงประเด็นการนี้ว่า “รัฐเหี้ยไป ส่งเสริมให้มีการเอาขยะมาจากต่างประเทศ ทำให้การรับซื้อของพวกนี้ราคาตก ถึงขนาดกลองกระดาษเมื่อก่อน 7-8 บาท ตอนนี้เหลือแค่ 2 บาท หรือ 3 บาท ทั้งที่เมื่อก่อน ในหมู่บ้านเราเนี่ยมีคนเก็บขยะ 2 ราย ตอนนั้นก็เลยกลายเป็นว่าแทนที่จะมีมรดกมาช่วยเราคัดแยกขยะ มันเลยกลายเป็นว่าทำให้ไม่คุ้มทุนในการขนส่งสินค้า เค้าก็เลยเลิก ขยะที่จะเอาไปรีไซเคิล มันก็เลยกลายเป็นไปอยู่ในกองขยะที่เป็นขยะจริง ๆ” (ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2, สัมภาษณ์, 06 พฤศจิกายน 2566)

2. แนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ไร้แผ่นดิน กรณีศึกษา หมู่ที่สอง ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ให้เป็นไปในทิศทางที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

แนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ไร้แผ่นดิน กรณีศึกษา หมู่ที่สอง ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ให้เป็นไปในทิศทางที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถทำได้ผ่านแนวทางการรวมพลัง ซึ่งชาวบ้านในหมู่บ้านไร้แผ่นดิน มีการรวมพลังกันเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ผ่านกระบวนการคิด วางแผน และดำเนินการร่วมกันทั้งชุมชน โดยมีการระดมความคิดและหาฉันทามติ รวมถึงวิธีการจัดการขยะ ทำให้จากจุดเริ่มต้นที่มีเพียงกลุ่มผู้นำชุมชนไม่กี่ครัวเรือน พัฒนาขึ้นจนได้แนวร่วมเป็นครัวเรือนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านไร้แผ่นดิน จนเกิดเป็นการพัฒนาในชุมชนในด้านการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งส่งผลให้ในท้ายที่สุด มีการจัดการอย่างเป็นกิจจะลักษณะโดยองค์การบริหารส่วนตำบลบางชันในปัจจุบัน

นอกจากการรวมพลังเพื่อพัฒนาชุมชนโดยการร่วมมือร่วมใจกันในชุมชน ที่หมู่บ้านไร่แผ่นดินมีอยู่แล้วนั้น การจัดการขยะตามลำดับขั้น ถือเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ไร่แผ่นดิน กรณีศึกษา หมู่ที่สอง ตำบลบางชัน อำเภอชลุม จังหวัดจันทบุรี ให้เป็นไปในทิศทางที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเริ่มจากครัวเรือนและโฮมสเตย์ควรจัดการขยะด้วยวิธี 3R (Reduce Reuse Recycle) และการแยกประเภทของขยะก่อนทิ้งอย่างเหมาะสม โดยหากต้นทางมีการแยกขยะอย่างเป็นกิจจะลักษณะแล้วนั้น ย่อมส่งผลให้ปลายทางสามารถนำขยะเหล่านี้เข้าสู่กระบวนการบำบัดหรือแปรสภาพเป็นพลังงาน และนำขยะมูลฝอยที่ไม่สามารถนำไปใช้ซ้ำ รีไซเคิล หรือแปรสภาพเป็นพลังงานไปกำจัดด้วยวิธีที่เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ซึ่งกระบวนการลำดับขั้นในขั้นการบำบัด หรือแปรสภาพเป็นพลังงาน และการกำจัดนั้น อบต. มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานให้เป็นไปตามลำดับขั้น โดยพบว่า ในปัจจุบัน อบต.บางชัน ไม่มีการจัดการขยะมูลฝอยในลำดับขั้นการบำบัดหรือการแปรสภาพ ดังนั้น อบต.บางชัน ควรมีการจัดการขยะมูลฝอยที่เป็นกระบวนการบำบัดหรือแปรสภาพเป็นพลังงาน ก่อนนำส่งขยะที่เหลือจากกระบวนการดังกล่าวไปกำจัดยังสถานีกำจัดขยะมูลฝอยที่ปลายทาง จึงจะทำให้เกิดเป็นกระบวนการจัดการขยะตามลำดับขั้นที่สมบูรณ์ที่สุด

นอกเหนือไปจากแนวทางข้างต้นแล้ว การสนับสนุนและเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมของประชาชน ก็ถือเป็นแนวทางที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ไร่แผ่นดิน กรณีศึกษา หมู่ที่สอง ตำบลบางชัน อำเภอชลุม จังหวัดจันทบุรี ให้เป็นไปในทิศทางที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการจัดการขยะมูลฝอยกับ

ภาครัฐจะอยู่ในระดับสูงสุด แต่กลไกขาดการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ รัฐจึงควรมีการส่งเสริมให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านรูปแบบต่างๆ เป็นประจำ นอกจากนี้ ยังพบว่าประชาชนมีรูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับการร่วมตัดสินใจ การปฏิบัติ การรับผลประโยชน์ร่วมกัน ในการจัดการขยะมูลฝอยโดยอบต.บางชั้น แต่พบว่าการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลด้านการดำเนินงานในการจัดการขยะมูลฝอยของ อบต. บางชั้น อยู่ในระดับน้อย เนื่องจากความยากในการเข้าถึงช่องทางการตรวจสอบ และรายงานผลการดำเนินงาน อีกทั้ง อบต.บางชั้น ไม่มีการจัดการเข้าร่วมในการประเมินผลโดยประชาชน ประชาชนมีส่วนร่วมเพียงการให้ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานด้านการจัดการขยะของประชาชนผ่านผู้ใหญ่บ้านซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแทนชุมชน ดังนั้น รัฐจึงควรมีช่องทางในการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ข่าวสาร เพื่อให้ชุมชนรับทราบการดำเนินการ รายงานผลให้ประชาชนเข้าถึงได้โดยง่ายและรับทราบโดยทั่วกัน และควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในการร่วมประเมินการทำงานของภาครัฐเพื่อให้เกิดเป็นแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ไร้แผ่นดิน กรณีศึกษา หมู่ที่สอง ตำบลบางชั้น อำเภอลำลูก จัหวัดจันทบุรี ให้เป็นไปในทิศทางที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เมื่อประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยร่วมกับอบต.บางชั้นแล้ว ภาคเอกชนก็ถือเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญในแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน Community Based Solid Waste Management (CBSWM) ซึ่งเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาขยะในชุมชนอย่างยั่งยืน และนำมาสู่การแก้ปัญหาพื้นฐานในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยภาคเอกชน มีบทบาทสำคัญในการประสานงาน เข้ามามีส่วนร่วมในแผนการดำเนินการต่าง ๆ ของทั้งภาครัฐและประชาชน ทั้งในด้านการให้ความรู้ในการคัดแยกขยะ และการเป็นตัวแทนในการรับซื้อขยะรีไซเคิล นอกจากนี้ ภาครัฐควรมีการลงพื้นที่ พบปะชาวบ้านในชุมชน เพื่อฟังข้อคิดเห็น เปิดโอกาสให้มีการประเมินและตรวจสอบการทำงานได้โดยง่ายจากประชาชน และควรมีการจัดการประชุมร่วมกันในพื้นที่ เพื่อปรับปรุง พัฒนาแนวทางที่เห็นร่วมกันเพื่อนำไปสู่การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดเป็นแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยของหมู่บ้านไร่แผ่นดินหมู่ที่สอง ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก จัหวัดจันทบุรี ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ไร่แผ่นดิน กรณีศึกษา หมู่ที่ที่สอง ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก จัหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาของขยะในพื้นที่มีสาเหตุมาจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกชุมชน (1) ปัจจัยภายใน เกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของชาวบ้านในชุมชน การขาดความรู้ในการคัดแยกขยะ ทำให้ไม่มีการจัดการอย่างถูกต้อง ขาดความตระหนักรู้ถึงผลกระทบจากปัญหาขยะทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีวิถีการดำเนินชีวิตที่ไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมทางทะเล มีการทิ้งขยะบางส่วนลงสู่ทะเล และ (2) ปัจจัยภายนอกชุมชน เกิดจากการขยายตัวของภาคการท่องเที่ยวอัน

นำมาซึ่งจำนวนขยะที่นักท่องเที่ยวนำติดมายังหมู่บ้านไร่แผ่นดิน รวมทั้งจำนวนขยะที่ลอยมาตามกระแสน้ำและเกิดการสะสมบริเวณชายฝั่ง เป็นสาเหตุหลักของปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น และลักษณะทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ที่เมื่อน้ำทะเลหนุน จะทำให้รถขยะไม่สามารถเข้ามาจัดเก็บขยะได้ตรงเวลา เกิดเป็นขยะสะสมที่จุดรวมขยะและตกลงสู่ทะเล ด้านอุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยพบว่า งบประมาณของ อบต.บางชัน ในด้านการจัดการขยะ มีอย่างจำกัด ไม่สอดคล้องกับรายจ่ายด้านการจัดการขยะ อีกทั้งพาหนะในการขนส่งขยะมีขนาดเล็กทำให้ไม่เพียงพอต่อการขนส่งในหนึ่งรอบ ทำให้จำเป็นต้องขนส่งขยะต่อรอบในปริมาณมาก ซึ่งอาจทำให้ขยะตกลงสู่ทะเลในระหว่างการจัดเก็บ การขาดความรู้ในการคัดแยกขยะก่อนทิ้งของคนในชุมชนส่งผลให้การจัดการที่ขยะที่ปลายทางเป็นไปได้ยาก รวมถึงการขาดความรู้ในการจัดการขยะของหน่วยงานภาครัฐที่ถูกวิธีส่งผลให้มีปริมาณขยะที่ถูกกำจัดปลายทางจำนวนมากเช่นกัน นอกจากนี้ ยังพบว่า เนื่องจากราคาการรับซื้อพลาสติกที่ลดต่ำลง ส่งผลให้ประชาชนขาดความกระตือรือร้นในการแยกขยะอย่างจริงจังด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ชมพูนุท ชัยรัตน์ (2564) กิรตา ทับทิมงาม (2563) เอนก ฝ่ายจำปา (2563) และ สุจิตรา วาสนาดำรงดี (2564) ซึ่งพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในด้านความไม่พร้อมของอุปกรณ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการขยะมูลฝอย การขาดการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะจากชุมชน ขาดการบูรณาการอย่างมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน ชาวบ้านขาดความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยอย่างถูกต้องและเหมาะสม และปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวและการขยายตัวของชุมชน

จากการศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ไร้แผ่นดินกรณีศึกษา หมู่ที่สอง ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ให้เป็นไปในทิศทางที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยจำแนกออกได้เป็น 4 แนวทาง คือ (1) แนวทางการรวมพลัง โดยหมู่บ้านไร้แผ่นดินมีการรวมพลังกันเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ผ่านกระบวนการคิด วางแผน และดำเนินการร่วมกันทั้งชุมชน มีการระดมความคิดและหาฉันทมติรวมถึงวิธีการจัดการขยะ และการรวมพลังนี้เป็นจุดสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาในชุมชนในด้านการจัดการขยะมูลฝอย ส่งผลให้ปัจจุบันมีการจัดการอย่างเป็นกิจจะลักษณะโดยองค์การบริหารส่วนตำบลบางชันในปัจจุบัน (2) แนวทางการจัดการขยะตามลำดับชั้น พบว่า หมู่บ้านไร้แผ่นดินควรเพิ่มแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยโดยต้องมีการจัดการขยะตามลำดับชั้น เริ่มจากการคัดแยกขยะด้วยวิธี 3R จากต้นทาง และมีกระบวนการบำบัดหรือแปรสภาพพลังงานโดยอบต.บางชัน ก่อนการส่งขยะมูลฝอยไปกำจัดทิ้งในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อลดการกำจัดขยะที่ปลายทางให้เหลือน้อยที่สุด (3) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า ภาครัฐควรมีการสนับสนุนและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพิ่มในด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอบต.บางชันควร มีช่องทางในการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ข่าวสาร เพื่อให้ชุมชนรับทราบการดำเนินการ รายงานผลให้ประชาชนเข้าถึงได้โดยง่ายและรับทราบโดยทั่วกัน และควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในการร่วมประเมินการทำงานของภาครัฐเพื่อให้เกิดเป็นแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (4) แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน (CBSWM) พบว่า ควรมีการร่วมมือกับระหว่าง ภาครัฐ

(อบต.บางชัน) ภาคเอกชน และภาคประชาชน (หมู่บ้านไร่แผ่นดิน) โดยภาคเอกชนนี้มีบทบาทสำคัญในการประสานงาน เข้ามามีส่วนร่วมในแผนการดำเนินการต่างๆ ของทั้งภาครัฐและประชาชน ทั้งในด้านการให้ความรู้ในการคัดแยกขยะ และการเป็นตัวแทนในการรับซื้อขยะรีไซเคิล และนอกจากนี้ อบต.บางชัน ควรมีการลงพื้นที่ พบปะชาวบ้านในชุมชน เพื่อฟังข้อคิดเห็น เปิดโอกาสให้มีการประเมินและตรวจสอบการทำงานได้โดยง่ายจากประชาชน และควรมีการจัดการประชุมร่วมกันในพื้นที่ เพื่อปรับปรุง พัฒนาแนวทางที่เห็นร่วมกันเพื่อนำไปสู่การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ ชมพูนุท ชัยรัตน์ (2564) เอนก ฝ่ายจำปา (2563) ซึ่งพบว่า ควรเพิ่มแนวทางในด้านเน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยร่วมกันในชุมชนระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน และไม่สอดคล้องกับ สุธิตรา วาสนาดำรงดี (2564) เนื่องจากพบว่า ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ทำให้มีข้อจำกัดทางด้านพื้นที่ จึงไม่สามารถเปลี่ยนสภาพแวดล้อมพื้นที่โรงเรียนให้เป็นจุดรองรับขยะรีไซเคิลได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

(1) ผู้ศึกษาพบว่า การจัดการขยะมูลฝอยของ อบต.บางชัน ชาวบ้านและผู้ประกอบการธุรกิจโฮมสเตย์ในหมู่บ้านไร่แผ่นดินไม่มีการคัดแยกหรือจัดการขยะตามลำดับขั้น โดยเฉพาะกระบวนการบำบัด หรือแปรเปลี่ยนสภาพ ดังนั้น จึงควรมีการอบรมให้ความรู้ในชุมชนถึงผลกระทบจากขยะ และกระบวนการในการแยกขยะที่ถูกต้อง และภาครัฐควรมุ่งเน้นไปที่การศึกษาแนวทางในการ

แปรสภาพขยะมูลฝอยเป็นพลังงาน (Create energy) และหาทางต่อยอดให้ใช้ได้จริง เพื่อไม่ให้เป็นการเสียโอกาสในการได้มาซึ่งพลังงานฟรี และ การนำขยะมาเปลี่ยนเป็นพลังงานยังเข้ากับมาตรฐาน ESG (Environmental (สิ่งแวดล้อม) Social (สังคม) และ Governance (ธรรมาภิบาล)) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ทั้งโลกกำลังปรับตัวเข้าหาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

(2) เนื่องจากในปัจจุบันพบว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของรัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่หมู่ที่สอง ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ยังมีน้อย ดังนั้น ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จึงควรร่วมมือกันเพื่อหาทางออกในการจัดการขยะมูลฝอยที่ในขณะนี้ยังพบปัญหาบางประการที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขในระดับพื้นที่ อาทิเช่น การขาดผู้รับซื้อขยะในชุมชน มาตรการการจัดการขยะที่ควรต้องหารือร่วมกันในการเพิ่มรอบจัดเก็บให้เหมาะสมกับปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น การจัดการกับขยะทางทะเลที่มีปริมาณมากในช่วงน้ำทะเลขึ้นสูง ความต้องการบางประการในด้านการสนับสนุนอุปกรณ์เครื่องบีบอัดขยะ เพื่อลดการใช้พื้นที่สำหรับจัดเก็บขยะรีไซเคิลในหมู่บ้าน เป็นต้น

(3) จากการสัมภาษณ์และสำรวจพื้นที่ ผู้ศึกษาพบว่า ในการจัดการขยะมูลฝอยภายใต้การจัดการของ อบต.บางชัน นี้ พบว่าการในการจัดการในหมู่ที่ 2 อันประกอบไปด้วย 3 หมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน มีกระบวนการจัดการที่แตกต่างกัน โดยบ้านเลนตัก และบ้านแหลมหญ้า มีการจัดเก็บขยะมูลฝอยและกำจัดโดยการเผาในพื้นที่ เฉพาะบ้านโรงไม้เท่านั้นที่พนักงานจัดเก็บขยะ จะจัดเก็บและขนส่งขยะไปไว้ยังจุดรวมขยะ ด้วยเหตุนี้จึงควรมีการวางแผนและจัดการขยะมูลฝอยให้ได้มาตรฐานเดียวกันและมีความเท่าเทียมในพื้นที่หมู่สองทั้งหมด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

(1) การรวมพลังและมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นจุดแข็งที่ทำให้การจัดการขยะเกิดผลสัมฤทธิ์ ซึ่งนับว่าเป็นพลังที่สามารถสร้างสรรค์ประโยชน์มากมายต่อชุมชนแห่งนี้ได้ อย่างไรก็ตาม ควรกระจายขอบเขตการศึกษาการรวมพลังเพื่อต่อยอดไปยังทุกมิติของสิ่งแวดล้อมนอกเหนือจากการจัดการขยะ อาทิเช่น การทำประมงอย่างยั่งยืน การอนุบาลสัตว์น้ำในพื้นที่ป่าชายเลน และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น

(2) การศึกษาการจัดการขยะในพื้นที่ที่มีความเป็นเอกลักษณ์สูงเช่น กรณีศึกษาหมู่บ้านไร่แผ่นดิน หมู่ที่สอง ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี นี้ ทำให้ได้แง่คิด มุมมองของชาวบ้านและภาครัฐในด้านการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ไร่แผ่นดิน ทั้งนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่า ควรหากรณีศึกษาการจัดการขยะในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ที่หลากหลายนอกจากบริเวณหมู่บ้านไร่แผ่นดิน เพื่อต่อยอดให้เกิดองค์ความรู้ในการจัดการขยะที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การจัดการขยะในบริเวณเกาะที่ห่างไกลมาก การจัดการขยะบนยอดเขาสูง หรือ เขตอุทยานในป่าลึก เป็นต้น

(3) การจัดการขยะในหมู่บ้านไร่แผ่นดิน เป็นการดำเนินงานจากฐานราก (Bottom up) ซึ่งเริ่มจากเครือข่ายในชุมชน ผู้ศึกษาเห็นว่าควรมีการศึกษาการทำงานลักษณะนี้ในพื้นที่อื่นถึงบทบาทของรัฐในการริเริ่มเข้ามาช่วยเหลือชุมชน (Top down) และเกิดการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นกรณีตัวอย่างถึงประโยชน์ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีอยู่ทั่วประเทศ ในด้านการทำงานใกล้ชิดกับประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2565). แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2565-2570). ค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2566, จาก https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2023/02/pcdnew-2023-02-20_06-35-59_190336.pdf
- กิตตา ทับทิมงาม. (2563). การกลายมาเป็นเจ้าของโฮมสเตย์ของชาวบ้านชุมชนปากน้ำเวฬุ: การศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีพของชุมชนปากน้ำเวฬุ อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ (ภูมิศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชมพูนุท ชัยรัตน์. (2564). การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะพิทักษ์ อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร. วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น, 5(1), 29-49.
- ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. (2016). ชื่อเป้าหมายย่อย และตัวชี้วัด. ค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.sdgmovement.com/sdg-101/>
- ส่วนขยะมูลฝอยชุมชน กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ. (2566). รายงานสถานการณ์สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปีพ.ศ. 2565. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.
2561-2580*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม พ.ศ. 2566-2570*. ค้นเมื่อ 16
ตุลาคม 2566, จาก
https://www.nesdc.go.th/download/Plan13/Doc/Plan13_Final.pdf

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *แผนแม่บท
ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2566-2580 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม)*. ค้นเมื่อ
16 ตุลาคม 2566, จาก [http://nscr.nesdc.go.th/wp-](http://nscr.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2023/03/masterplan_updated_2023080363.pdf)
[content/uploads/2023/03/masterplan_updated_2023080363.pdf](http://nscr.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2023/03/masterplan_updated_2023080363.pdf)

สุจิตรา วาสนาดำรงดี. (2564). *ยกระดับการจัดการขยะของโรงเรียนด้วยแนว คิด
ปลอดขยะแบบองค์รวม กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลคุณธรรมมีอุทิศ
กรุงเทพมหานคร*. ค้นเมื่อ 21 ตุลาคม 2566, จาก
<https://ej.eric.chula.ac.th/article/view/317>

องค์การบริหารส่วนตำบลบางชัน. (2564). *สภาพสังคม*. ค้นเมื่อ 24 กันยายน
2566, จาก
[http://www.bangchan.go.th/index.php?option=com_content&view=](http://www.bangchan.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=10&Itemid=60)
[article&id=10&Itemid=60](http://www.bangchan.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=10&Itemid=60)

เอนก ฝ่ายจำปา. (2563). การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของ
องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี อำเภอเขียงคาน จังหวัดเลย. *วารสาร
สภาการสาธารณสุขชุมชน*, 2(1), 1-17.

Kaza, S., Yao, L., Bhada-Tata, P., Van F. (2018). *What a Waste 2.0: A
Global Snapshot of Solid Waste Management to 2050*. Washington,
DC, U.S.A.: The World Bank.

UN News. (2023). *Hottest July ever signals 'era of global boiling has
arrived' says UN chief*. Retrieved October 13, from
<https://news.un.org/en/story/2023/07/1139162>